

Силабус
навчальної дисципліни
«Філософія»
2025-2026 навчальний рік

Освітньо-професійна програма: «Історія»
Спеціальність: В9 Історія та археологія
Галузь знань: Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Рівень вищої освіти – перший.

Викладач (і)	Дуденок Валентина Іванівна
Посилання на сайт	Сторінка курсу в електронній системі МУДЛ: URL: https://edu.bdpu.org/course/view Персональна сторінка на сайті БДПУ: URL: http://bdpu.org/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/dudenok/
Контактний тел.	0993007015
Е-mail викладача:	Dudenok.vi@gmail.com
Графік консультацій	Середа, 9.35-10.55

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Форма навчання	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3 / 90	очна (денна)	16	14	60	екзамен
3 / 90	заочна (дистанційна)	8		82	екзамен

Семестр: літній

Мова навчання: українська

Ключові слова: гуманізм, закон, тенденції, розвиток, постмодерн, дискурс, концепт, синергетика.

Предметом навчальної дисципліни є найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства та свідомості.

Метою навчальної дисципліни «Філософія» є поглиблення наявного стану світоглядної культури і навичок абстрактного мислення.

Формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної парадигми студентської молоді неможливе без філософії як теоретичної основи світобачення та певного методу відношення до світу. Філософська культура студента зумовлює як адекватне сприйняття ним навчального матеріалу практично всіх наук, так і виступає передумовою його формування як особистості. Філософська підготовка студентства зумовлює також ефективність виховної роботи, оскільки підвищує загальну культуру мислення, вміння раціонально відібрати з

поток наукової інформації необхідний матеріал. Оволодіння філософією сприяє становленню самосвідомості, інтелектуальному розвитку, вмінню знаходити оптимальний вихід з ціннісно-кризових ситуацій.

Компетентності та програмні результати навчання:

(ІК) Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми історії та археології у процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає застосування теорій і методів гуманітарних та соціальних наук та характеризується комплексністю і невизначеністю умов

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 11. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності

ФК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

Програмні результати навчання:

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки.

ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

ПРН 19. Демонструвати здатність ухвалювати рішення та діяти в професійній діяльності, дотримуючись принципів неприпустимості корупції та будь-яких проявів недоброчесності.

Зміст курсу

Тема 1. Виникнення філософії. Світогляд. Структура світогляду. Історичні типи світогляду (міфологія, релігія, філософія як наука). Предмет і природа філософського знання. Філософія як специфічний тип знання. Методологія і функції філософії. Еволюція предмету філософії. Теоретичне і духовно-практичне значення філософії. Основне питання філософії. Проблема пізнаваності світу. Гносеологічний оптимізм та агностицизм.

Тема 2. Проблема методу в філософії. Поняття методу в філософії. Метафізика і діалектика. Поняття діалектики. Діалектика як специфічний метод пізнання і відтворення дійсності. Об'єктивна та суб'єктивна діалектика. Тотожність та відмінність. Протилежність та суперечність. Закони діалектики. Діалектика і софістика. Суперечність. Метафізика як вчення про найбільш загальні основи буття.

Тема 3. Основні поняття та ідеї гносеології. Загальні уявлення про теорію пізнання, її предмет і метод. Багатоманітність форм пізнання. Поняття «гносеологія» («епістемологія»). Становлення гносеології в історії філософії та її місце в системі філософського знання. Об'єкт, суб'єкт і джерела пізнання. Специфіка агностицизму і скептицизму. Чуттєве і раціональне пізнання. Сенсуалізм і раціоналізм. Проблема розуміння в пізнанні. Основні форми чуттєвого і раціонального пізнання. Феномен ірраціональності. Мислення і досвід. Суперечності мислення та їх джерела. Проблема істини та її критеріїв. Істина: об'єктивна, абсолютна й відносна. Діалектика істинності та заблудження.

Тема 4. Філософія стародавньої Індії та Китаю. Виникнення індійської філософії. Ортодоксальні ведичні філософські системи: веданта, міманса, ньяя, вайшешика, санкх'я, йога. Неортодоксальні школи адживіки і чарвака-локаятиків. Основні категорії індійської філософії. Священні книги китайської освіченості. Онтологія даосизму. «Даодецзин». Конфуціанство. Мен-цзи. Лунь-Юй. Принцип «виправлення імен». Легізм законників філософської школи фа-цзя.

Тема 5. Антична філософія. Пошук першооснови світу в ранніх філософських системах. Мілетська натурфілософія: Фалес, Анаксимандр і Анаксімен. Діалектика Геракліта. Етичний релятивізм софістики. Даймоніон і маєвтика Сократа. Атомізм Левкіппа-Демокріта. «Ейдоси» і абсолютний ідеалізм Платона. Енциклопедизм Арістотеля і його вплив на розвиток філософської думки.

Тема 6. Середньовічна філософія. Специфіка філософських вимірів світу в Середні віки. Проблема доказу буття Бога. Апологетика. Патристика. Схоластика. Суперечка номіналістів і реалістів про універсалії. Пояснення теодицеї. Вільгельм Оккам. Ансельм Кентерберійський. Августин Блаженний. Фома Аквінський.

Тема 7. Філософія Відродження. Поняття гуманізму. Антропоцентризм як основна світоглядна парадигма. Філософія гуманізму. Натурфілософія нового природознавства. Пантеїзм Джордано Бруно. Філософія політики: ідеологія централізованої держави і теорія природного права. Утопічний соціалізм.

Тема 8. Енциклопедична філософія Просвітництва. Енциклопедична філософія Просвітництва: Д. Дідро, Д. Толанд, П. Гассенді, П. Бейль, Вольтер, Кондільяк, Гельвецій, Ламетрі. Географічний детермінізм Ш. Монтеск'є. Проблема походження держави в філософії Ж. - Ж. Руссо. Метафізичний матеріалізм та атеїзм.

Тема 9. Німецька класична філософія. Трансцендентальний ідеалізм. І.Канта. Діалектика Фіхте і Шеллінга. Суперечність методу і системи в «абсолютному діалектичному ідеалізмі» Георга Вільгельма Фрідріха Гегеля. Антропологічний матеріалізм Л. Фейербаха.

Тема 10. Вітчизняна філософія. Міфологія давніх українців. Духовні витоки української філософської культури. Філософська думка в Україні після розпаду Київської Русі. Розвиток філософських ідей в Україні у ХУІІІ-ХІХ ст. Г. С. Сковорода. Києво-Могилянська академія. «Філософія серця» П. Юркевича. Проблематика сучасної української

філософії.

Тема 11. Позитивізм. Позитивізм: виникнення, сутність та етапи розвитку. Огюст Конт про обґрунтування методу позитивного мислення. Філософія махізму. Принцип економії мислення. Постпозитивізм і неопозитивізм. Практична філософія: прагматизм і інструменталізм.

Тема 12. Теорія психоаналізу. Структура психіки з точки зору З. Фрейда. Поняття сублимації. Комплекси Едіпа і Електри. Теорія архетипів К. Юнга. Колективне підсвідоме. Релігія як колективний невроз людства. Філософія психологізму: фрейдизм, біхевіоризм, неофрейдизм.

Тема 13. Філософська герменевтика. Герменевтика як метод суспільних наук. Поняття «тлумачення». Мова як конкретне втілення реальності. Феноменологія Е. Гуссерля. Проблема розуміння в творах Г. Г. Гадамера, Дільтея, Шлейєрмахера. «Філософія життя»: Ф. Ніцше.

Тема 14. Екзистенціалізм. Екзистенціальна традиція: М. Хайдеггер, К. Ясперс, А. Камю, Ж.-П. Сартр, Г. Марсель, М. О. Бердяєв, М. Бубер. Екзистенція як переживання людиною свого буття в світі. Поняття пограничної ситуації. Непізнаванність екзистенції. Структура екзистенції. Проблеми свободи та відповідальності в екзистенціальній філософії.

Тема 15. Філософські основи вчення про цінності. Аксиологія як галузь філософського знання. Поняття і основні ідеї аксіології. Поняття цінності і ціннісних орієнтацій. Формування теорії цінностей в історії філософії. Феномени загальнолюдських цінностей та шлях до них. Кризова ситуація як ситуація зміни ціннісних орієнтирів. Сучасні концепції цінностей. Людина, особистість як найвища цінність буття. Гуманізм і проблеми розвитку особистості. Діалектика потреб, інтересів та цінностей.

Тема 16. Антропологія: проблеми війни та миру в сучасній культурі. Поняття філософської антропології. Проблема людини і світу в історії філософії. Сучасні системи філософської антропології. Проблема сутності людини, розвиток уявлень про неї в історії філософії. Проблема сенсу життя. Суспільство і особистість. Принцип діяльності. Загальні форми людського освоєння дійсності. Проблема відчуження людини в сучасному світі.

Методи навчання: лекція на основі проблемного методу, лекція візуалізація – метод наочності, порівняльний аналіз, співставлення, бесіда, диспут, дискусія, розповідь.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Основна увага приділяється вивченню базової літератури, вмінню самостійно мислити, здатності оперувати понятійним апаратом.

Однією з форм самостійної роботи є підготовка рефератів і доповідей, які заслуховуються на семінарських заняттях, наукових конференціях, на кафедрі.

Важливим етапом навчальної діяльності є вміння логічно, полемічно і науково-аргументовано написати текст реферату (доповіді). Кожне дослідження повинно завершуватися чіткими, однозначними висновками, які прямо впливають з його основного змісту. Оформлення рефератів (доповідей) передбачає короткий план, рукописний або машинописний текст обсягом від 5 до 12 сторінок, висновки, список використаних джерел та літератури.

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів). Перескладання модулів

відбувається за наявності поважних причин.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наявність:
Відеопроєктор, ноутбук, навчальна платформа Moodle: <https://edu.bdpu.org/>

Система оцінювання та вимоги:

Рейтингова система оцінювання передбачає використання поточного та підсумкового контролю.

Оцінювання знань під час семінарських занять має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретної роботи. Системою нарахування балів передбачена максимальна кількість балів під час практичних занять – 12 балів. Оцінювання проводиться за такими критеріями: 1) розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; 2) ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; 3) ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; 4) уміння поєднувати теорію з практикою при розгляді практичних ситуацій; 5) логіка, структура, стиль викладу матеріалу при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; 6) пізнавальна активність під час заняття. Максимальний бал ставиться за умови відповідності виконаного завдання здобувачем або його усної відповіді всім шістьом зазначеним критеріям (повна відповідність – 2 бали, часткова – 1). При оцінюванні практичних завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу (згідно з графіком освітнього процесу).

За виконання завдань за результатами самостійної роботи здобувачі отримують: від 1 до 4 балів (відповідно до складності виконаних завдань): 1-2 бали – написання реферату (1 завдання); 3 бали – презентація питання (2 завдання), 4 бали – практичне завдання (3 завдання). Таким чином, за відповіді на практичних заняттях здобувачі максимально можуть отримати 40 балів, за виконання самостійної роботи (за бажанням студентів) – 10 балів. Максимальна оцінка на екзамені- 50 балів. Загалом – 100 балів.

Шкала оцінювання: ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка шкалою ЄКТС
	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	A (відмінно)
65-89	BC (добре)
50-64	DE (задовільно)
35-49	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Приклад для іспиту:

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю в балах	Підсумкова оцінка
Поточний контроль		100
Практичні заняття	26	
Самостійна робота	10	
Рубіжний контроль	14	
Підсумковий контроль		
Екзамен	50	

Розподіл набраних здобувачем балів під час поточного контролю

Таблиця 2. Розподіл набраних здобувачем балів під час практичних занять

Види робіт	Кількість набраних балів						
	FX	F	E	D	C	B	A
ПЗ 1	1	2	1	3	3	4	5
ПЗ 2	1	2	3	3	3	4	5
ПЗ 3	1	2	3	3	4	4	5
ПЗ 4	1	2	3	3	4	4	3
ПЗ 5	1	2	2	3	4	4	5
ПЗ 6	2	2	2	2	4	2	1
ПЗ 7	2	1	1	1	2	1	2
Максимальна кількість набраних балів	9	13	15	17	20	23	26

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на практичних заняттях – 26 балів (за умови виконання всіх видів роботи, передбачених планом практичного заняття).

Таблиця 3. Розподіл набраних здобувачем балів під час контролю самостійної роботи

Самостійна робота	Кількість набраних балів						
	FX	F	E	D	C	B	A
ЗМ 1	0,5	0,5	1	1	1	1	2
ЗМ 2	0,5	0,5	1	1	1	1	1
ЗМ 3	0,5	1	1	1	2	1	1
ЗМ 4	0,5	1	1	1	2	2	2
ЗМ 5	0,5	1	1	1	1	2	2
ЗМ 6	0,5	1	1	11	1	2	2
Максимальна	3	5	6	6	8	9	10

кількість набраних балів							
--------------------------	--	--	--	--	--	--	--

Контроль самостійної роботи здійснюється в різних формах (опитування на практичному занятті, перевірка конспектів, тестування, співбесіда).

Список рекомендованих джерел

Основні

1. Губерський Л. Філософія. К.: Фоліо, 2018. 621 с.
2. Данильян О. Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань. 4-ге вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2023. 424 с.
3. Петінова О. Б. Філософія: навчальний посібник / О. Б. Петінова. Одеса, 2019. 304 с.
4. Петрушенко В. Л. Філософський словник: терміни, персоналії, сентенції. Львів: «Магнолія-2006», 2021. 350 с.
5. Шепетяк Олег, Шепетяк Оксана. ФІЛОСОФІЯ: Підручник. Львів: Місіонер, 2020. 784 с.
6. Філософія: підручник / В.С. Бліхар, М.М. Цимбалюк, Н.В. Гайворонюк, В.В. Левкулич, Б.Б. Шандра, В.Ю. Свищо. Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
7. Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / авт.кол.; за ред. О. В. Рябіної, Л. І. Юрченко. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. 286 с.
8. Філософія : підручник / В. Л. Петрушенко. 5-те видання, стереотипне. Львів : «Новий Світ-2000», 2025. 504 с.

Додаткові

1. Андрущенко В. П., Губерський Л. В., Михальченко М. І. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія: Підручн. для вищ. навч. закл. К.: Юрінком Інтер, 2016. 552 с.
2. Горський В.С. Історія української філософії: Курс лекцій. К., 1996. 285 с.
3. Гусєв В. І. Західна філософія Нового часу. XVII- XVIII ст. К.: Либідь, 2000. 368 с.
4. Жадько В. А. Філософія як гуманістичний світогляд : наукова монографія. Запоріжжя : Видавництво ПП «Новий Світ-2000», 2019. 200 с.
5. Кант І. Критика чистого розуму. (Переклад з нім. та примітки І. Бурковського). Київ, Юніверс, 2000.
6. Ткачук М. Л. Київська академічна філософія XIX - початку XX ст.: Методологічні проблеми дослідження. К., 2000. 249 с.
7. Хамітов Н. В. Філософська антропологія: Від теоретичного до практичного повороту. К. :КНТ, 2018. 394 с.
8. Франкл В. Людина в пошуках справжнього сенсу. Харків: КСД, 2020. 160 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>

2. Арістотель. Нікомахова етика. К.: 2021. 480 с. Електронний ресурс. Режим доступу: ae-lib.org.
3. Філософія. Петрушенко В.Л.- <http://westudents.com.ua/knigi/627-flosofya-petrushenko-vl.html>
4. Бичко. І.В. Філософія Підручник. 2-ге вид., стереотип. К.: Либідь, 2002, 408с. http://vtec.vn.ua/sites/default/files/page/files/osnovi_filosofskikh_znan.pdf
5. Буслинський В.А. Основи філософських знань Підручник . 3-ге вид., стереотип. К.: Львів. «Новий світ», 2006, 352с. http://vtec.vn.ua/sites/default/files/page/files/osnovi_filosofskikh_znan.pdf
6. Горський В.С. Історія української філософії: Підручник. К.: Либідь, 2004. 488с. http://vtec.vn.ua/sites/default/files/page/files/osnovi_filosofskikh_znan.pdf
7. Губерський Л.В., Філософія: Навч. посіб. / 6-те вид., випр. і доп. К.: Вікар, 2006. 455с. http://vtec.vn.ua/sites/default/files/page/files/osnovi_filosofskikh_znan.pdf
8. В. Г. Кремень. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: Підручник / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. К.: Книга, 2005. 528 с.--<http://studentbooks.com.ua/content/view/1356/1/>
9. Гадамер Х.-Г. Істина і метод. Основи філософської герменевтики / Читанка з історії філософії. Книга 6. Зарубіжна філософія ХХ ст. <http://philosophy.allru.net/pervo.html><http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Bevzenko/index.html>.